

Treball i lleure a Tarragona, ara fa cent anys

1a edició: abril de 2019

© Coordinació, textos i selecció d'imatges: Jordi Piqué Padró i Blanca Gas Sancho

AJUNTAMENT DE TARRAGONA · CENTRE D'IMATGES DE TARRAGONA / L'ARXIU

Av. Vidal i Barraquer, s/n, Magatzem 2, Espai Tabacalera · 43005 Tarragona

© Fotografies: diversos autors

© Referències fotogràfiques: Totes les fotografies procedeixen dels fons i col·leccions fotogràfiques que es conserven en el Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu

Amb la col·laboració de:

Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona / L'Arxiu

Biblioteca Hemeroteca de Tarragona / L'Arxiu

© De l'edició:

SILVA EDITORIAL

C. Nou de Santa Tecla, 14, baixos · 43004 Tarragona

Tel. 977 24 88 83

nousilvaequips@gmail.com

Impressió: Ulzama

ISBN: 978-84-949289-3-2

Dipòsit Legal: T-161-2019

Tots els drets reservats

Treball i lleure a Tarragona, ara fa cent anys

Textos i selecció d'imatges
Jordi Piqué Padró-Blanca Gas Sancho

Índex

Introducció	7
El món del treball.....	15
El temps de lleure.....	57
La revolució dels vehicles de transport	103

Introducció

El segle XX, ha estat denominat per alguns historiadors com el segle dels extrems, meravellós i abominable alhora. Capaç, d'una banda, de generar uns avenços culturals, científics i tecnològics que no es podien ni albirar en el seu inici i, d'altra banda, de registrar la vergonyosa xifra de més de dos-cents milions de víctimes de les guerres provocades per la bogeria i l'ambició humana.

Cent anys, un període ampli que es veu travessat per una profunda modificació de les mentalitats i de les estructures socials i econòmiques. Un passat recent en el qual sembla que tot s'accelera. Tanmateix, l'essència i les característiques més significatives d'aquest segle XX, es trobaran, en bona part, gairebé sintetitzades en el primer quart del període. Uns anys en els quals s'apuntarà premonitòriament el futur immediat de tot el que s'esdevindrà.

Així doncs, els invents revolucionaris com l'electricitat, el telèfon, la ràdio, el cinema, els vehicles de motor, l'aviació... s'aniran introduint en la societat d'aquelles primeres dècades del segle i arribaran millorats, com és lògic, fins a l'actualitat. Paral·lelament, la revolució de la dona, la lluita de la classe obrera, el primer conflicte bèl·lic internacional massiu i modern de la Primera Guerra Mundial (1914-1918), el triomf de la revolució russa (1917) i el naixement del feixisme i del nazisme a inicis dels anys vint, seran fenòmens que afectaran la societat occidental durant bona part de tot el segle XX.

D'altra banda, la reducció de la jornada laboral per la reivindicació obrera i la introducció dels canvis tecnològics en el món del treball, comportarà una altra percepció col·lectiva de l'ús del temps de lleure.

Fet que facilitarà l'increment progressiu tant de la pràctica com de la contemplació de l'esport, o bé l'aparició de nous espectacles de masses, com el cinema.

A Espanya, entre 1905 i 1929, sota el regnat de rei Alfons XIII, s'alternaran primer les presidències dels governs conservadors de Maura, Dato i Romanones amb els governs liberals de Moret i Canalejas.

Després del desastre d'Annual de l'any 1921, a la sagnant guerra colonial del Rif, l'any 1923 s'esdevindrà el cop d'estat del general Miguel Primo de Rivera que implantarà un règim dictatorial fins a l'any 1929.

La setmana tràgica de l'any 1909, les vagues generals dels anys 1917 i 1919 i el terrorisme social dels convulsos anys 1919 i 1920 deixaran la seva empremta en la Catalunya d'inicis del segle XX.

L'onada catalanista que arrencarà a finals del segle XIX, es manifestarà institucionalment l'any 1914 amb la constitució de la Mancomunitat de Catalunya, presidida primer per Enric Prat de la Riba i per Josep Puig i Cadafalch i, després de la seva intervenció pel dictador Primo de Rivera, per Alfons Sala, fins a la seva dissolució l'any 1925.

A Tarragona, l'any 1901 es constituirà l'Associació Catalanista de Tarragona, un any més tard s'autoritzarà l'ús de la llengua catalana en les sessions municipals i l'any 1915, per primera vegada, onejarà una senyera catalana al balcó de l'Ajuntament.

L'arribada del cardenal Vidal i Barraquer l'any 1919 també afavorirà una Església tarragonina més sensible a la qüestió nacional, registrant-se diferents conflictes amb la Dictadura de Primo de Rivera per la defensa de l'ús del català en el culte i l'ensenyament

religió. L'any 1923, el Decret "contra el separatismo", promulgat pel règim dictatorial contemplava, entre d'altres mesures, la prohibició del català en els actes oficials, l'ús de la senyera, i els rètols i l'ensenyament en català.

A l'Ajuntament de Tarragona, la curta durada dels càrrecs i l'alternança política entre liberals i conservadors, serà la principal característica de la política municipal. Durant aquest període, se succeiran catorze alcaldes, entre els quals destaquen per les obres dutes a terme durant els seus mandats: Josep Prat i Prats (conservador), Robert Guasch Robusté (Unió Democràtica Nacionalista) i Andreu Segura Donato (Unión Patriótica, partit creat pel general Primo de Rivera).

La població, al llarg dels primers trenta anys del segle XX es va mantenir entre els 23.000 i els 28.000 habitants. Els tarragonins es repartien entre la Part Alta (38%), l'Eixample (26%), el Barri Marítim (22%) i els afores del nucli urbà (14%). No serà fins a la dècada dels anys vint quan s'iniciarà un significatiu trasllat de població de la Part Alta cap a la zona de la Rambla o la Part Baixa.

Tarragona, en aquelles primeres dècades del segle XX, era una petita ciutat amb una estructura econòmica i social configurada per la importància del sector comercial que giravoltava entorn del port, per l'escassa presència del teixit industrial i per un sector de serveis dedicat a cobrir la demanda local.

D'altra banda, com a conseqüència de la triple capitalitat (administrativa, eclesiàstica i militar) a Tarragona es registrava un sector terciari molt superior a la mitjana de Catalunya, integrat en bona part per religiosos (seu arquebisbat, capítol catedralici, Seminari Pontifici, convents...), funcionaris de l'Administració de l'Estat, militars (Govern Militar i regiments Luchana i Almansa) i forces d'ordre públic. En aquests anys es construïran un bon nombre d'edificis emblemàtics que, sortosament, encara són presents en l'actualitat, com: l'Escorxador Municipal (1902), el Teatre Me-

tropol (1908), la Quinta de Sant Rafael (1912), el Mercat Central (1915), la Cooperativa Obrera Tarraconense (1917), el convent dels pares Carmelites (1919), el col·legi de les Teresianes (1922), la fàbrica de Tabacs (1923-1926) i el Banc d'Espanya (1928). Cal destacar, també, el Pla d'Eixample de l'any 1922, obra de l'arquitecte municipal Josep M. Pujol de Barberà. Un projecte d'expansió del nucli de la ciutat que anava, d'una banda, des del Parc del Miracle, a l'actual zona de l'Amfiteatre, fins a la Plaça Imperial Tarraco, i per l'altra, des de la Plaça de Toros fins a l'avinguda de Catalunya. Un projecte que ha estat vigent durant més de seixanta anys i que, gairebé, ha ordenat el desenvolupament urbanístic de la ciutat fins a l'aprovació del Pla de l'any 1983.

Per a valorar la importància del port cal tenir present que el de Tarragona era el segon exportador de vi i el tercer exportador d'oli de tot l'Estat espanyol. A més a més de tot el que significava el trasllat, la gestió -9 consignatàries i 3 bancs comercials-, l'emmagatzematge i el tractament del vi i de l'oli per a l'exportació, l'activitat del port també s'evidenciarà en les successives ampliacions i millora de les instal·lacions i la construcció de les Drassanes de Tarragona de l'any 1919.

Atès que bona part de l'economia local girava al voltant del port, via natural per a l'exportació, la neutralitat d'Espanya durant la I Guerra Mundial (1914-1918) que assolà bona part d'Europa comportarà uns efectes molt beneficiosos per a la ciutat. La demanda de vi, fruits secs, oli i arròs per part del mercat internacional serà satisfeta per la producció agrícola de les comarques tarragonines, comercialitzada a Tarragona i exportada des del port tarragoní.

A inicis dels anys vint, la indústria tarragonina depenia majoritàriament del vi, d'empreses transformadores d'alcohol com De Muller i d'elaboració de licors com Chartreuse, o bé els tallers de boters i d'altres embalatges per a la seva exportació. La resta d'indústries es reduïen a petites fàbriques o tallers de sabates, xo-

colates, cadires, paraigües, barrets i pastes de sopa. L'acabament del conflicte bèl·lic internacional i la reestructuració dels mercats europeus tindrà com a conseqüència immediata la davallada del comerç i de l'activitat portuària.

D'aquella mena de febre d'or, d'eufòria i de guanys meteòrics es passarà a una situació de crisi, pessimisme i atur. El capgirament registrat en la percepció col·lectiva tarragonina s'agreuja, si més no, perquè no s'albirava cap solució de futur. En aquest context negatiu i sense gaires perspectives de millora, el 23 de maig de 1922 la *Gaceta de Madrid* publicava el Reial Decret del Ministeri d'Hisenda pel qual s'autoritzava a la Companyia Arrendatària de Tabacs la construcció de dues noves fàbriques, una a Tarragona i l'altra a Màlaga.

Tot i que la Fàbrica de Tabacs es començarà a construir l'any 1923, no s'iniciarà la producció fins a l'any 1932. Tanmateix, l'adquisició dels terrenys prop del riu Francolí varen costar més de dues-cents vuitanta-mil pessetes i, durant cinc anys, la construcció va necessitar del treball de més de mil obrers i una inversió de deu milions i mig de pessetes. L'arena provenia de la platja de Salou i la pedra provenia de les pedreres de Santa Tecla, prop del Llorito, i de la Garriga de Cañellas, a la partida de Sant Pere de Sescelades.

Per la magnitud de tot plegat, només la construcció de la Fàbrica de Tabacs va ser un motor de l'economia i del treball d'aquells anys.

El petit comerç, per la seva banda, es distribuïa entre botigues tradicionals d'alimentació, farmàcies, adrogueries, sabateries i tèxtil. Cal fer esment apart d'aquells establiments que ja s'apuntaven als nous temps moderns, com per exemple, una botiga de bicicletes o bé les cotilleries, amb noms com "La Moderna" o "La Parisien".

Un altre signe de modernitat serà la fundació del Sindicat d'Iniciativa i Turisme l'any 1910, una entitat creada per a promoure l'atracció de visitants, uns turistes que es podien allotjar en qualsevol dels cinc hotels existents: Hotel del Centro i Hotel Europa a

l'actual Rambla Nova, Hotel Nacional i Hotel de París, a l'actual Rambla Vella i Hotel Continental al carrer Apodaca.

El turisme d'aquells anys encara era molt minoritari, era més aviat un turisme d'una certa elit cultural que venia atreta per un patrimoni monumental que començava a ser reconegut. L'any 1905, l'aqüeducte romà de Tarragona, conegut pel Pont de les Ferreres o del Diable, és declarat monument històric artístic. L'any 1922, s'inaugurarà el Passeig Arqueològic i la Torre dels Escipions, que per la seva part, rep el reconeixement de monument històric artístic l'any 1926. D'altra banda, el Museu Diocesà obre les seves portes l'any 1914 i el Museu Paleocristià s'inaugura l'any 1926.

Les excavacions arqueològiques a la zona de la Necròpolis i del Fòrum Romà de la Colònia, es combinen amb l'inici de la recuperació de l'Amfiteatre.

Tarragona, especialment a partir de 1918, ara fa cent anys, va viure de ple una de les característiques principals dels inicis del segle XX: la introducció i progressiva implantació dels avenços tecnològics a la societat. L'electricitat, en primer lloc, va permetre substituir l'antic enllumenat públic de gas, va proporcionar llum als habitatges particulars i va subministrar energia a les noves màquines dels tallers i als primers electrodomèstics.

L'aparició i ús de la ràdio, al seu torn, amb el primer aparell registrat a Tarragona l'any 1925, s'estendrà ràpidament entre la població. En el mateix sentit, cal esmentar l'expansió del telèfon particular, l'any 1928 ja hi havia 800 aparells a la ciutat.

La revolució dels vehicles de motor també serà cabdal. L'any 1901 ja circularà per la ciutat el primer cotxe, però uns anys més tard, l'ús d'aquests nous vehicles augmentarà i s'estendrà cap als serveis públics d'autobusos i de tramvies.

La primera benedicció d'automòbils per Sant Cristòfor tindrà lloc l'any 1919, un any més tard es celebrarà la primera competició de curses de cotxes i motocicletes del I Trofeu Armangué i a finals

de la dècada dels anys vint la ciutat ja comptava amb representacions comercials de la Ford, la Citroën i la Hispano-Suïssa.

La combinació d'aquests avenços tecnològics queda recollida en la informació que les guies turístiques oferien de la ciutat. L'any 1913 els anuncis dels hotels difonien que disposaven d'habitacions amb llum elèctrica. A finals dels anys vint, els hotels informaven del servei d'òmnibus coordinat amb les arribades i sortides dels trens, de l'autobús urbà que connectava la plaça de la Font amb el Moll de Costa i del lloguer de cotxes amb xòfer per a visitar els punts d'interès arqueològic, des del Pont del Diable fins a l'Arc de Berà.

L'aviació, tot i que encara incipient i experimental, també es començarà a desenvolupar i l'any 1920 es celebrarà amb expectació la primera Festa de l'Aviació a Tarragona, durant la qual un paracaidista es llençà de l'avioneta a mil metres d'alçada.

Per la seva banda, els avenços registrats en el ferrocarril i l'asfaltat de vies urbanes i carreteres reduiran el temps invertit i milloraran la qualitat dels trasllats.

Tot plegat, innovacions tècniques molt significatives pel seu abast sobre el món del treball, però que també influïren, lògicament, sobre el comportament i l'ús del temps de lleure de la població.

El treball forma part de la història de la humanitat des dels seus inicis (segons l'Antic Testament...), però el lleure, entès com a tal, començarà en aquests anys. Fa cent anys, en aquesta petita ciutat, el treball i el lleure, com el yin i el yang de la filosofia oriental, seran dos elements que s'oposaran, però que també es necessitaran i, alhora, es complementaran. És en aquesta fluctuant relació entre el treball i el lleure que la societat cercarà un equilibri, una recerca que encara perdura actualment en direcció a l'assoliment del benestar.

L'origen de les pràctiques esportives a Tarragona es remunta a l'any 1886 amb la fundació del Club Gimnàstic de Tarragona. La importància de la gimnàstica en aquests primers anys de l'entitat

es manifestarà en l'adquisició de nous aparells i de dutxes per al gimnàs ubicat als baixos del número 10 del carrer Méndez Núñez.

Fins a la primera dècada del segle XX, aquells pioners de l'esport no deixaven de ser vistos per la resta de la població amb una certa estranyesa i curiositat. Quina raó hi havia per a practicar exercici físic després d'una extenuant jornada laboral? Tanmateix, poc temps després, la consolidació de la pràctica esportiva arribarà aviat. De fet, els fonaments de l'esport de base de base i de l'esport professional actuals provenen d'aquestes primeres dècades del segle XX.

El ciclisme, com a esport modern, registrarà una presència significativa amb el Club El Pedal, que s'integrarà al Club Gimnàstic l'any 1913. El tennis també es constituirà com una secció l'any 1915, amb quaranta socis d'ambdós sexes. El futbol, introduït pel suís William Tarin i amb el primer reglament datat l'any 1909, amb l'organització com a secció l'any 1914, també començarà a fer les primeres passes.

Entre 1915 i 1925, la pràctica de l'activitat esportiva i les seves diferents modalitats es van anar estenent, progressivament, cap a sectors més amplis de la societat tarragonina. Ara bé, els moments estel·lars d'aquest anys s'esdevenen quan l'any 1922 s'inauguren les instal·lacions del Club Gimnàstic de l'avinguda de Catalunya, l'equip de futbol juga els primers partits internacionals i, quan s'organitzen els IX Campionats de Catalunya d'Atletisme a Tarragona, l'any 1925.

Dels quinze socis fundadors del Club Gimnàstic de Tarragona del 1886 es passarà als 498 socis de l'any 1915 i a la xifra de 1.013 associats de l'any 1922. Altrament, el Club Nàutic de Tarragona inaugurarà la nova seu l'any 1920, organitzarà competicions de rem, regates de vela i la primera travessia de natació al Port de l'any 1925.

L'any 1895, es va fundar la Secció Excursionista de l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera, organitzant excursions o visites al voltant del terme municipal: la Font d'en Garrot, els Quatre Garro-

fers, les Coves del Llorito, el Mèdol, el Castell de Tamarit o el Bosc de la Marquesa. L'any 1914 es celebrarà a Tarragona el tercer Congrés Excursionista Català i a partir d'aquest any la ciutat comptarà les següents associacions: Secció Excursionista del Club Gimnàstic, Secció Excursionista de l'Orfeó Tarragoní, Joventut Excursionista Catalana, Joventut Cultural Excursionista de Tarragona. Entrats els anys vint, es crearan el Grup Excursionista Tarragoní (1920), el Grup Excursionista Muntanyenc (1923), l'Agrupació Excursionista Montsant (1927) i l'Agrupació Excursionista Ginesta (1929). Tot plegat, demostra l'acceptació popular de l'excursionisme, una pràctica gairebé inexistent vint anys abans.

Les festes tradicionals i les celebracions religioses, òbviament, es continuaran celebrant en les dates habituals, però s'afegiran altres activitats noves, com la Cavalcada de Reis a partir de l'any 1910 i que es mantindrà fins a l'actualitat.

El teatre i la música, com les activitats promogudes per la Filarmonica de Tarragona o les actuacions de l'Orfeó Tarragoní i el Cor l'Àncora, se seguiran interpretant al teatre Principal, de l'Ateneu, del Patronat Obrer o del Centre Català.

En els primers anys del segle XX, la novetat serà el cinema. Primer, en barraques de fira itinerants, després, en establiments fixos i adequats com el Coliseu Mundial, el Saló Modern o el Teatre Tarragona.

Tarragona també serà l'escenari on es rodaran pel·lícules com *La vida de Cristóbal Colón y su descubrimiento de América*, estrenada al Saló Modern l'any 1917, o *Heroísmos*, un film rodat per aficionats tarragonins presentat l'any 1922.

Les danses folklòriques, com la sardana, continuaran presents, però, els balls de saló, bé en envelats efimers o en sales permanents, s'aniran introduint en l'oci urbà. La polca i el vals cediran espai a les noves músiques, més atrevides, com el pasdoble, el fox-trot i el charleston.

Una altra expressió dels temps moderns serà la presa de consciència sobre el medi ambient del qual trobem la seva gènesi en la primera Festa de l'Arbre de l'any 1906, instaurada a Catalunya set anys abans per l'enginyer forestal Rafael Puig i Valls, precursor de la defensa del medi natural i que residia a la Quinta de Sant Rafael de Tarragona.

La tradicional passejada per la Rambla, el diumenge, després d'assistir a missa o a la tarda, esdevenia una desfilada dels nous estils de vestir que adoptaven bona part de la població tarragonina. A l'estiu, la platja passava a ser un nou espai públic cada cop més utilitzat, on els vestits de bany reflectien la moda i els canvis en les mentalitats que s'anaven introduint. El contrast amb tots aquests signes que feien avançar la societat cap a la modernitat, el trobem en la denúncia de diferents facultatius sobre les cíclics epidèmies de tifus, de febre de Malta, de la grip o de la peste bubònica. Aquest corrent higienista també es queixarà dels freqüents casos de diftèria, còlera o disenteria que es patien a Tarragona.

El final de la Primera Guerra Mundial, l'any 1918 i la crisi econòmica d'inicis dels anys vint comportarà un meteòric augment dels productes de primera necessitat i l'elevació dels preus del lloguer de l'habitatge.

Conseqüentment els salaris rebuts a canvi del treball no permetien equilibrar la progressiva i constant pèrdua de poder adquisitiu i impossibilitava que les classes populars poguessin viure en unes condicions salubres i mínimament dignes.

L'empobriment d'una bona part de la societat i la presa de consciència de la classe obrera van comportar les vagues generals dels anys 1916 i 1917. Dos anys més tard, el 1919, una altra vaga general va aconseguir l'aprovació del decret que establia la jornada laboral màxima de 8 hores i de 48 hores a la setmana. Tanmateix, els salaris continuaven baixos i l'explotació del treball femení i infantil encara es mantindrà durant uns quants anys.

La convulsió provocada pel pistolerisme sindical i patronal dels anys 1919 – 1920 va tenir com a resposta la repressió generalitzada del moviment obrer a partir de 1923, amb la Dictadura de Primo de Rivera. A Tarragona, la repressió va dur a la detenció dels líders anarquistes i a la clausura del Sindicat Únic de Tarragona.

Les flaires de modernitat, les transformacions de les mentalitats, els signes de progrés i els avenços de la tècnica eren imparables i van quedar plasmats en les imatges que a continuació s'exposen. Malauradament, però, no varen afavorir de manera igualitària a tots els sectors de la societat, especialment al setanta per cent que integraven les classes populars. Aquest itinerari visual plantejat al voltant del treball i del lleure a la Tarragona de fa prop de cent anys, és possible gràcies a la preservació de les imatges que es mostren.

Fotografies que, principalment, són obres de professionals tarragonins com Joan Bert, Gerard Chinchilla, Marià Marsal, Pere

Pallejà o Hermenegild Vallvé. Però també, fotografies captades per particulars que provenen de diferents fons: Lluís Delclós, Santiago Gramunt, Joan Micó i de la família Serres Cirujeda.

En el marc del Festival Internacional de Fotografia SCAN Tarragona 2018, s'ha presentat l'exposició ***Treball i lleure a Tarragona, ara fa cent anys***, tercera edició del cicle ***El llegat dels fotògrafs de Tarragona***. Un cicle d'exposicions que té com a objectiu donar a conèixer l'obra rebuda dels fotògrafs tarragonins que ja forma part del patrimoni cultural de la ciutat.

Aquest llibre, el número 9 de la col·lecció Quaderns de L'Arxiu, inclou les 64 fotografies de l'exposició i 40 imatges més. Tot plegat, amb un doble objectiu, d'una banda, mostrar les imatges de com era el món del treball i del lleure, ara fa un segle, i, per l'altra, valorar la importància documental del patrimoni cultural fotogràfic.

Treball i lleure a Tarragona, ara fa cent anys

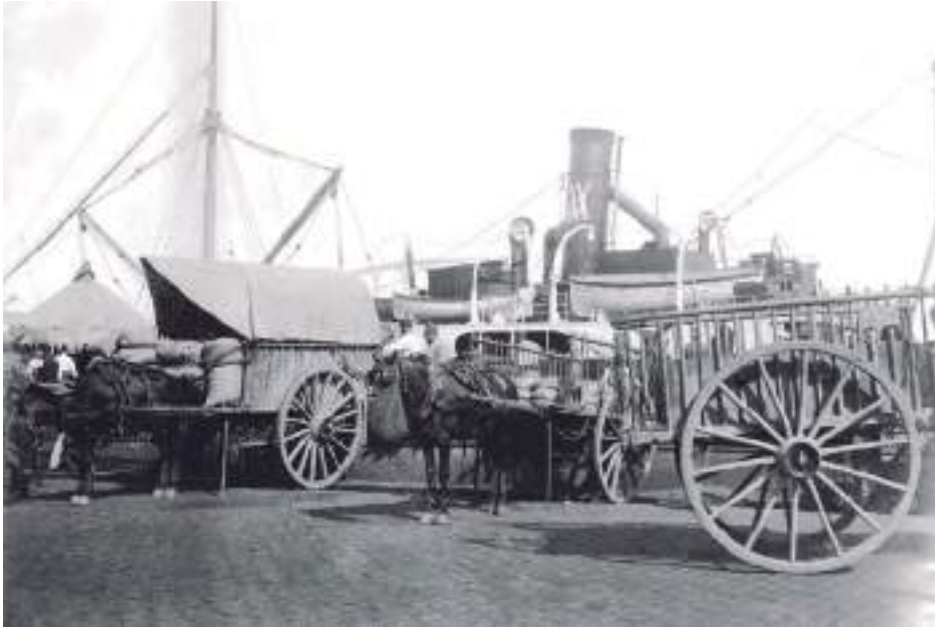
El món del treball

El temps de lleure

La revolució dels vehicles de transport

EL MÓN DEL TREBALL

- ▲ A inicis del segle XX, el trasllat de les mercaderies que arribaven i sortien del Port de Tarragona es feia mitjançant vehicles de tracció animal. (Autor Desconegut)

- Perspectiva de la ciutat des del moll de Llevant a inicis del segle XX. S'observen les barcasses encarregades de transportar les botes des de les naus a terra i viceversa. (Autor Desconegut)

- ◀ Treball d'estiba en un vaixell de vapor utilitzant grues incorporades a bord cap als anys vint. S'observa els carreters esperant al moll. Els carreters eren els encarregats del transport de mercaderies en carro o en carreta. (H. Vallvé)

- ▶ Moll de Costa durant un dia feiner als anys vint. S'hi observa una bona estesa de botes, diferents vapors ancorats, els magatzems construïts per a custodiar les mercaderies coneguts, popularment, com a tinglados. A la dreta de la imatge, el Kiosko Marítimo. (H. Vallvé)

▲ Tasques de dragat al port de Tarragona a inicis del segle XX. (L. Soler)

► Estibadors durant les tasques de descàrrega d'uns sacs de gra de la bodega d'un vaixell, cap a l'any 1918. (H. Vallvé)

▲ Estesa de botes al moll als anys deu del segle XX. Les botes van esdevenir un dels engranatges imprescindibles de la creixent indústria vinícola i de la seva exportació. (Autor Desconegut)

► Boters treballant per a la Casa Muller a la part baixa de la ciutat, a inicis del segle XX. (Autor desconegut)

▲ Perspectiva del Serrallo del primer quart del segle XX. S'observen les barques avarades a la platja just davant de les cases. (H. Vallvé)

► Inauguració de les Drassanes al port de Tarragona a inicis dels anys vint. (H. Vallvé)

▲ Vida marinera al Serrallo, els pescadors i les barques de bou a inicis del segle XX. (Autor Desconegut)

► Pòsit de pescadors al barri del Serrallo. Al fons, església de Sant Pere, any 1920. (M. Marsal)

◀ Treballadors a la sala de rentat de les botelles i a la sala d'embotellar de la fàbrica Chartreuse, primera dècada del segle XX. (P. Pallejà) ▶

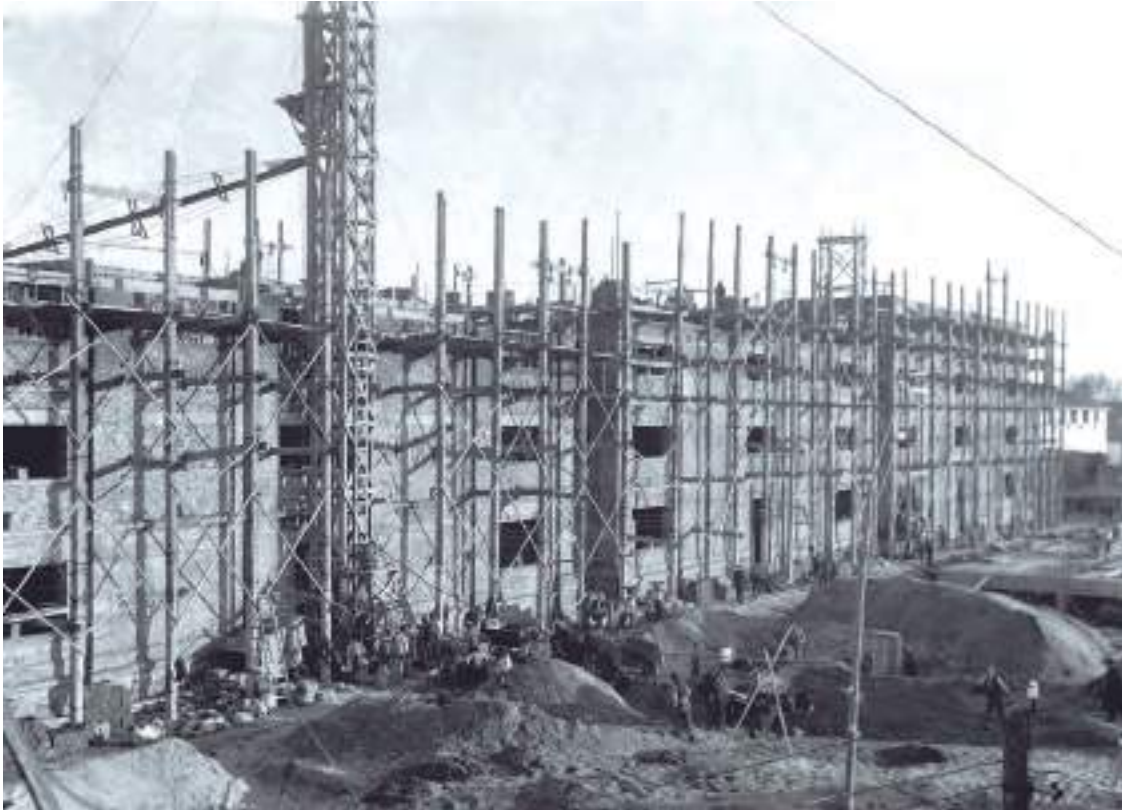

▲ Magatzem de l'Oleícola Tarragona dedicada a la comercialització de l'oli. Sala on s'encaixaven les llaunes per a la posterior exportació del producte a l'estranger, a finals dels anys vint. (H. Vallvé)

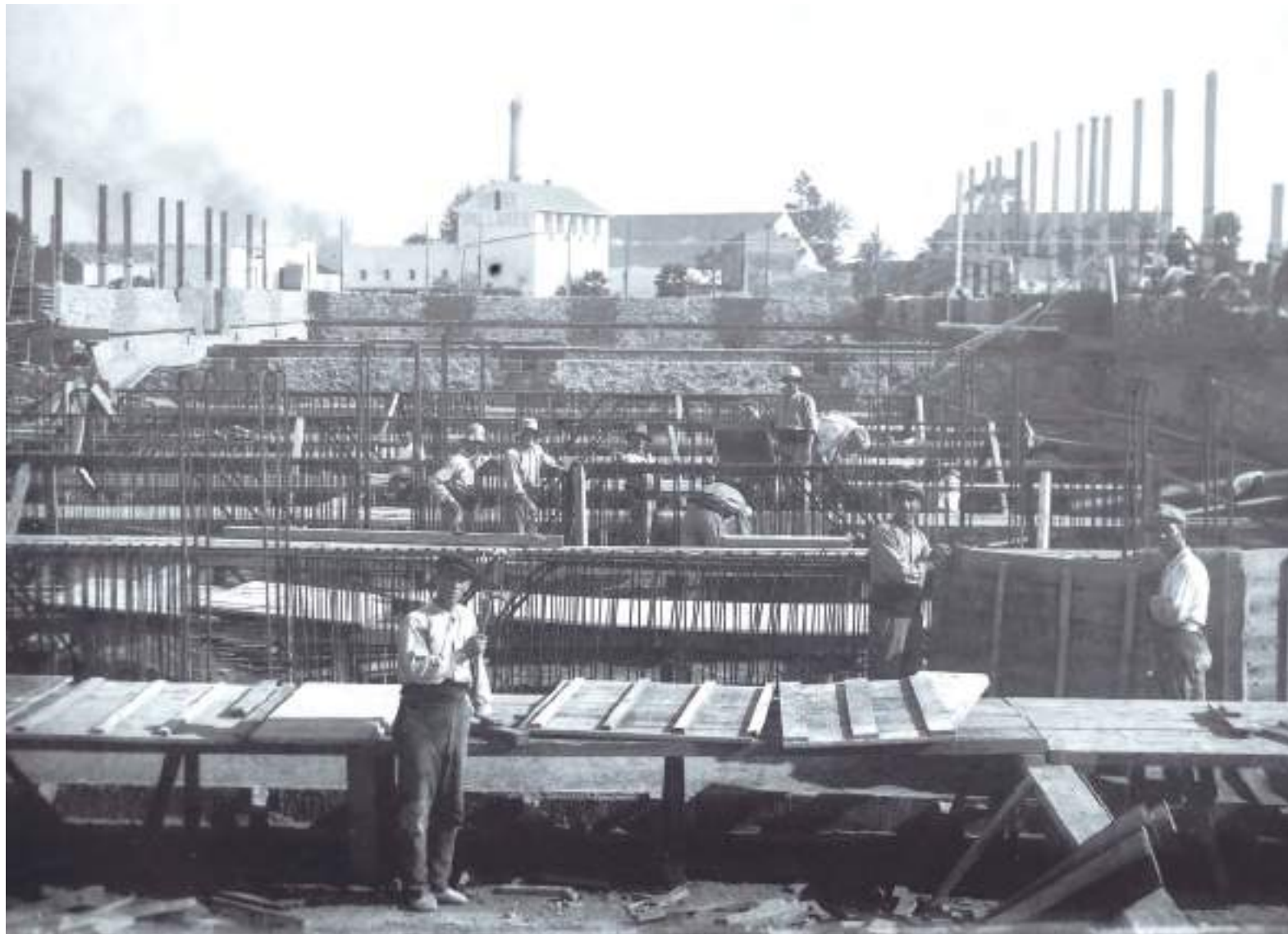
► Concessionari de cotxes Citroën, a la Rambla Vella, a l'actual capçalera del circ romà, any 1925. (H. Vallvé)

▲ Bastides i obrers durant la construcció dels magatzems de la Fàbrica de Tabacs als anys vint. (P. Pallejà)

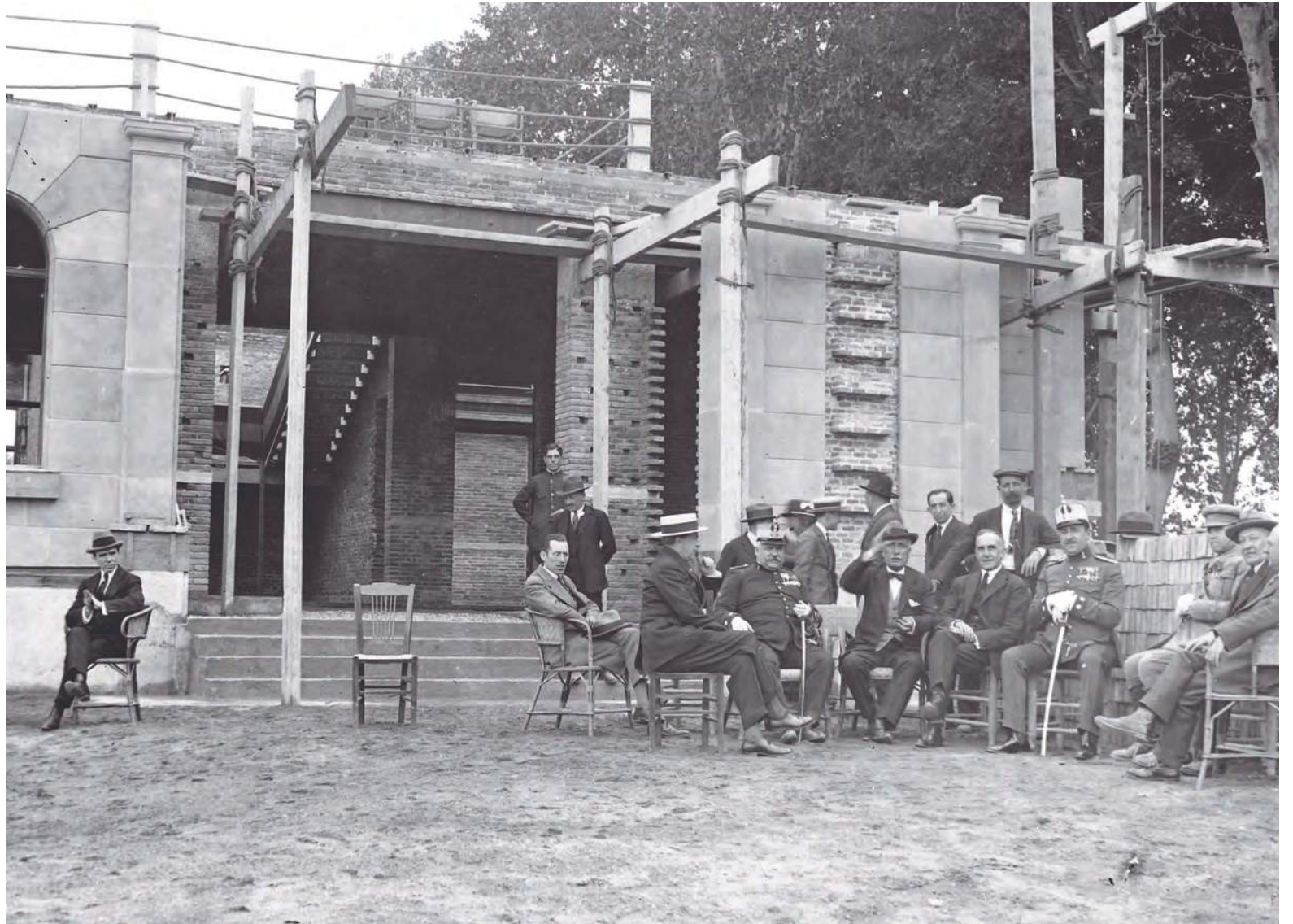
► Obres de construcció de la Fàbrica de Tabacs. Al fons, s'hi veu la bòbila de la fàbrica de sofre Pallarès, cap a l'any 1925. (P. Pallejà)

▲ Fonaments de la Fàbrica de Tabacs a la segona meitat dels anys vint. Al fons, el passeig de la Independència. (P. Pallejà)

► Obres de construcció de la Fàbrica de Tabacs, segona meitat dels anys vint. (P. Pallejà)

◀ Obres per a la canalització de l'aigua, any 1910. (P. Pallejà) ▶

◀ Construcció del far al moll de Llevant, any 1922. (H. Vallvé)

► Obres de construcció de la casa Rosell a la rambla Nova, número 2, a finals dels anys vint. (Autor Desconegut)

▲ Veremadors durant un descans a la vinya, a l'entorn de la ciutat. (H. Vallvé)

► Colla de jornalers a un camp d'oliveres amb les màquines d'ensulfatar, cap a l'any 1925. (H. Vallvé)

▲ Tasques d'elaboració de vi a l'interior d'un celler. S'hi observa la premsa i dos operaris cap a finals dels anys vint. (H. Vallvé)

► Moment en què s'aboca el raïm de la verema a la tremuja de la desrapadora, a finals dels anys vint. (H. Vallvé)

▲ Acte de jura de bandera davant del monument a Roger de Llúria dels regiments Almansa i Luchana de guarnició a Tarragona. (J. Gramunt)

► Oficials del regiment d'Infanteria número 28 de Luchana a Tarragona. (J. Gramunt)

▲ Regiment d'infanteria Luchana número 28, segona dècada del segle XX. (J. Gramunt)

- ▶ Descans dels soldats del regiment d'Infanteria número 28 de Luchana durant unes pràctiques d'instrucció al Camp de Mart a començaments del segle XX. (J. Gramunt)

▲ Acte d'homenatge a la vellesa al barri del Serrallo organitzat per la Confraria de Pescadors. (H. Vallvé)

- ▶ Fent bugada a la llera del riu Francolí. S'observen els cossis per portar la roba, la fusta de rentar i la roba estesa damunt la herba per eixugar, cap a inicis dels anys vint. (H. Vallvé)

▲ Mercat a l'aire lliure a la baixada de la Peixateria on s'hi venien bàsicament productes de pagès, a inicis del segle XX. (Autor desconegut)

► Vista interior del Mercat Central amb els diferents paradistes i gent comprant cap a l'any 1915. (P. Pallejà)

▲ Obrador del Forn del Cisne situat als baixos de l'establiment a la Rambla Nova, 64, a mitjans dels anys vint. (H. Vallvé)

▶ Forn La Flor del Campo, al carrer Fortuny, 15, a mitjans dels anys deu. (H. Vallvé)

◀ Interior d'un taller de modistes. (H. Vallvé)

- ▶ Operadores telefòniques assegudes en la seva posició de la central manual. Es pot apreciar com van vestides amb uniforme i el coll blanc de piqué, a finals dels anys vint. (H. Vallvé)

EL TEMPS DE LLEURE

▲ Treballadors a la rambla Nova a inicis del segle XX. Al fons, es reconeix el roquerar on més tard es construirà el col·legi de les monges Teresianes. (Autor Desconegut)

► Passeig de divendres Sant per la Rambla Nova, a mitjans dels anys vint. (J. Micó)

- ▲ Retrat familiar al carrer Mallorca amb indumentària típica d'inicis de segle. Sorpren l'ús d'ombrel·les per protegir-se del sol. Al fons, es distingeix la plaça de Toros. (L. Soler)

- Passeig de dijous Sant per la rambla Nova a la dècada dels anys vint. L'ús de la mantellina formava part dels ritus religiosos. (H. Vallvé)

▲ Públic assistent a la inauguració del camp del Club Gimnàstic al camí de l'Àngel, actualment, avinguda Catalunya el 20 d'agost de 1922. (Autor Desconegut)

▶ Ballada de sardanes a la Rambla Nova, any 1916. (J. Gramunt)

▲ El nunci papal monsenyor Tedeschini acompanyat de diferents autoritats civils i religioses durant una visita a la ciutat l'any 1928. (H. Vallvé)

► Grup de senyores sortint d'ofici vestides rigorosament de negre i portant mantellina, durant la Setmana Santa de l'any 1916. (J. Gramunt)

- ◀ Actuació castellera a inicis del segle XX a la plaça dels Carros. Es reconeix un tres de sis. (Autor Desconegut)

- ▶ Actuació castellera a inicis del segle XX. Es reconeix un pilar de cinc. (Autor desconegut)

▲ Escena familiar a la platja de la Savinosa, un espai poc concorregut a finals dels anys vint. (L. Soler)

► Família Soler Canyelles a la platja de la Savinosa, protegits per un envelat mentre la canalla juga a la sorra, any 1906. (L. Soler)

▲ La platja i les casetes de bany a inicis del segle XX a la platja del Miracle. Els personatges de la imatge apareixen completament vestits. (L. Soler)

► Escena de la platja del Miracle. Al fons, es veu el Balcó del Mediterrani, amb els edificis dels primers números de la Rambla Nova, any 1915. (J. Gramunt)

◀ Banyistes a la platja del Miracle als anys deu del segle XX. Sorprenen els banyadors amb el tors cobert. (Serres-Cirujeda)

▶ Jocs de platja a la platja del Miracle, l'any 1915. Al fons, el balcó del Mediterrani on la casa Rosell encara no s'ha construït. (J. Gramunt)

▲ Excursió al Mas dels Arcs el 17 d'octubre de 1915. Foto de grup amb el Pont del Diable. (H. Vallvé)

- ▶ Excursió a l'ermita del Remei d'Alcover. Grup d'excursionistes sota una pancarta del Club Gimnàstic, any 1917. (H. Vallvé)

▲ Festa de la Mare de Déu de la Salut a l'ermita de la Salut cap als anys vint. S'hi distingeixen nanos, gegants, un ball de diables i bastons infantil i altres elements propis del seguici. (H. Vallvé)

► Celebració d'un casament a l'església de Sant Joan, l'any 1906. (L. Soler)

◀ Retrat del capità Manaies, Plàcid Solé, l'any 1914. (H. Vallvé)

- ▶ Els tres Reis Mags muntats a cavall acompanyats dels seus patges a la plaça dels Infants, lloc on va començar la primera cavalcada de Tarragona, l'any 1910. (H. Vallvé)

▲ Carrossa participant a la cavalcada dels Reis Mags estacionada al carrer Jaume I, l'any 1914. (Autor Desconegut)

► Comitiva de patges que acompanyaven el rei Baltasar, a la dècada dels anys deu del segle XX. (H. Vallvé)

▲ Grup infantil masculí del Club Gimnàstic al curs 1918/1919. (H. Vallvé)

► Jornada dels records. Participants infantils a la sortida d'una cursa de tricicles, any 1926. (H. Vallvé)

▲ Grup infantil femení del Club Gimnàstic al curs 1918/1919. (H. Vallvé)

- ▶ Inauguració d'un aparell receptor de radio a la casa Sant Josep, a finals dels anys vint.(H. Vallvé)

- ◀ Jornada dels records, l'any 1926. En aquesta pàgina, un atleta durant un llançament de javelina.
A la pàgina del costat, l'atleta Llorens fent un llançament de martell davant la mirada del jutge. (H. Vallvé) ▶

▲ Membres de l'equip del Club Nàutic, l'any 1920. (H. Vallvé)

► Regata a rem sortint del Club Nàutic amb quatre remers i un timoner a popa, inicis dels anys vint. (G. Chinchilla)

▲ Partit de futbol inaugural de les instal·lacions del Club Gimnàstic a l'avinguda Catalunya que va enfrontar el Barcelona FC i l'Espanya FC el 20 d'agost de 1922. (Autor Desconegut)

► Tennistes d'un partit de dobles mixt a les instal·lacions del Club Gimnàstic a l'avinguda Catalunya, any 1925. (H. Vallvé)

▲ Exhibició d'esgrima a la casa Canals cap a l'any 1912. (H. Vallvé)

► Corredors al seu pas per la Rambla Nova, cap a finals dels anys vint. (H. Vallvé)

▲ Escenes del rodatge realitzat a Tarragona de la pel·lícula La vida de Cristóbal Colón y su descubrimiento de América, any 1916. (J. Gramunt) ►

▲ Públic a la platea i amfiteatre del cinema Coliseo Mundial, any 1913. (L. Soler)

- ▶ Estudi ambulat de retrats a la Rambla Nova cantonada amb l'avinguda Ramón i Cajal, cap a inicis dels anys vint. (H. Vallvé)

◀ Bar Peninsular a la plaça de la Font, a la segona dècada del segle XX. (Autor Desconegut)

▶ Grup d'homes a la terrassa del bar Pepito situat a la baixada de la Peixateria, a inicis dels anys vint. (G. Chinchilla)

▲ Passeig amb canoa a inicis del segle XX. Al fons, es reconeix l'església de Sant Pere al barri del Serrallo. Les drassanes, el Pòsit o el moll de Pescadors encara no s'havien construït. (J. Gramunt)

► Exhibició del batalló infantil a la plaça de toros, a inicis del segle XX. (L. Soler)

LA REVOLUCIÓ DELS VEHICLES DE TRANSPORT

▲ Vehicles de tracció animal utilitzats per al transport de persones a inicis del segle XX. (L. Soler) ►

◀ Els primers vehicles a motor que van circular per la ciutat a inicis del segle XX no portaven sostre i era un article de luxe pel seu elevat cost. (L. Soler) ▼

◀ Automòbils a la primera dècada del segle XX. (L. Soler) ▼

- ◀ Benedicció de vehicles davant l'església de Sant Francesc cap al 1911. Es reconeix el doctor Lluís Soler Cañellas amb la seva dona Maria Dolors Boada. (L. Soler)

- ▶ Dia de Sant Cristòfor. Benedicció de vehicles davant de l'església de Sant Francesc a mitjan dels anys deu del segle XX. (H. Vallvé)

◀ Els vehicles i la pràctica de l'automobilisme als anys vint. (J. Gramunt) ▼

- ▲ Cotxes participants a la cursa del Trofeu Armangué, l'any 1921. Al costat, un dels vehicles al seu pas per les quatre carreteres, avui cantonada de l'avinguda Prat de la Riba amb l'avinguda Ramon y Cajal. (H. Vallvé) ►

◀ Motocicleta de la marca Zenith,
a la primera dècada del segle XX. (J. Gramunt)

▶ Gerard Chinchilla amb la seva motocicleta a la Via Augusta,
als anys trenta. (G. Chinchilla)

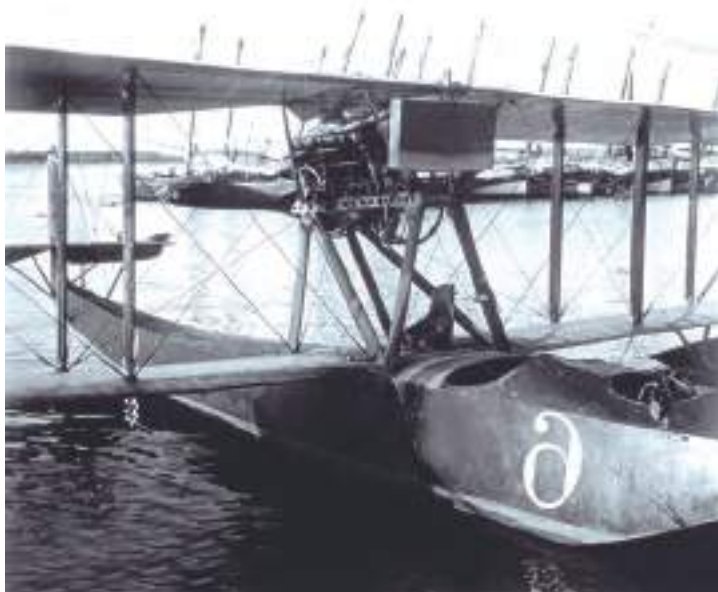

◀ Cotxe de mitjans dels anys vint de segle passat. (Serres-Cirujeda)

- ▶ Als anys vint, els cotxes havien evolucionat tècnicament i van anar adquirint rellevància juntament amb la figura del xofer. (J. Gramunt)

◀ Hidroavió al port de Tarragona, a inicis dels anys vint. (J. Gramunt)

▶ Biplà aterrant a la platja del Miracle, a inicis dels anys vint. (J. Gramunt)

- ▲ La matrícula ha servit al llarg dels anys com a funció de registre dels vehicles, en aquesta imatge un vehicle amb la matrícula T-1381 cap a l'any 1925. (Vallvé)

- ▼ Renault NN, conegut popularment com a 6CV, als anys vint. (J. Micó)

◀ Vehicle de mitjans dels anys vint. (Serres-Cirujeda)

▶ Retrat familiar amb el vehicle, com un membre més, cap als anys vint. (H. Vallvé)

◀ Vehicle col·lectiu a la rambla Nova. (J. Gramunt)

▶ Autocar descapotable a la rambla Nova a mitjans dels anys vint.
(Autor Desconegut)

- ◀ Autobús interurbà que feia el trajecte Tarragona–Reus als anys vint. És curiós observar els bancs al sostre amb la finalitat d'augmentar la capacitat de passatgers. (G. Chinchilla)

- ▶ El primer autobús urbà de Tarragona, de la casa Cácharo, estacionat al passeig de les Palmeres cap a l'any 1925. (H. Vallvé)

Quaderns de l'Arxiu, 9

En el marc del Festival Internacional de Fotografia SCAN Tarragona 2018, es va presentar l'exposició *Treball i lleure a Tarragona, ara fa cent anys*, la tercera edició d'*El llegat dels fotògrafs de Tarragona*, un cicle d'exposicions que té com a objectiu donar a conèixer l'obra rebuda dels fotògrafs tarragonins que ja forma part del patrimoni cultural de la ciutat.

Aquest llibre, el número 9 de la col·lecció Quaderns de L'Arxiu, inclou les 64 fotografies de l'exposició i 46 imatges més. Tot plegat, amb un objectiu doble, d'una banda, mostrar les imatges de com era el món del treball i del lleure, ara fa un segle, i, per l'altra, valorar la importància documental del patrimoni cultural fotogràfic.

Aquesta obra presenta un itinerari visual plantejat al voltant del treball i del lleure a la Tarragona de fa prop de cent anys. Aquesta proposta és possible gràcies a la preservació de les imatges captades a la ciutat per diferents fotògrafs entre 1905 i 1927 i que il·lustren els canvis que es varen registrar en aquelles primeres dècades del segle XX.

Les fotografies provenen principalment de professionals tarragonins com Gerard Chinchilla, Marià Marsal, Pere Pallejà o Hermenegild Vallvé. Però també, fotografies captades per particulars que provenen de diferents fons: Lluís Delclós, Santiago Gramunt, Joan Micó i de la família Serres Cirujeda.

SILVA editorial

AJUNTAMENT DE
TARRAGONA

L'Arxiu

